

РЕЦЕНЗІЯ
офіційного рецензента
кандидата економічних наук, доцента Найденка Олексія Євгеновича
на дисертаційну роботу Воробей Світлани Іванівни
на тему «АНТИЦИКЛІЧНЕ ФІСКАЛЬНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 Економіка
галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки

1. Актуальність теми дисертації.

Антициклічне фіскальне регулювання набуває особливого значення в умовах, коли національна економіка одночасно зазнає впливу воєнних, фінансових, соціальних і зовнішньоекономічних шоків. Для України ця проблематика є особливо гострою, оскільки тривала нестабільність, значні бюджетні потреби, боргові обмеження, інфляційний тиск і структурні диспропорції суттєво ускладнюють підтримання макроекономічної рівноваги. За таких умов фіскальна політика має не лише забезпечувати фінансування поточних функцій держави, а й виконувати стабілізаційну роль пом'якшувати циклічні коливання, підтримувати економічну активність та створювати передумови для відновлення.

Водночас сучасне економічне середовище вимагає від держави переходу від переважно реактивного реагування на кризи до формування цілісної системи антициклічного регулювання. Йдеться про узгоджене застосування автоматичних стабілізаторів, дискреційних заходів, фіскальних правил, середньострокового бюджетного планування, управління державним боргом і механізмів оцінювання фіскальних ризиків. Особливого значення набуває здатність держави своєчасно змінювати склад і параметри бюджетно-податкових інструментів залежно від фази економічного циклу, не допускаючи водночас погіршення боргової стійкості та надмірної проциклічності фіскальної політики.

Актуальність дослідження посилюється також євроінтеграційним курсом України. Наближення національної системи управління публічними

фінансами до стандартів Європейського Союзу потребує перегляду підходів до застосування фіскальних правил, бюджетного контролю, середньострокових рамок і координації фіскальної, монетарної та боргової політики. Водночас механічне перенесення європейських підходів є недостатнім, оскільки національна економіка функціонує в умовах війни, високої невизначеності та обмеженого фіскального простору. Саме тому важливим є пошук адаптованої до українських реалій моделі антициклічного фіскального регулювання.

Попри значну кількість наукових праць, присвячених бюджетній і податковій політиці, окремим фіскальним інструментам та державному боргу, комплексне методичне забезпечення антициклічного фіскального регулювання залишається недостатньо розробленим. Потребують подальшого опрацювання питання врахування політичних і економічних ризиків, оцінювання результативності бюджетних рішень, використання стрес-тестування, визначення впливу податкових інструментів на циклічність економічного розвитку та поєднання стабілізаційних і стимулюючих завдань фіскальної політики. У дисертації ці питання розглядаються як взаємопов'язані складові єдиної системи державного регулювання.

Отже, обрана тема дисертаційної роботи є своєчасною та науково обґрунтованою. Вона відповідає потребам удосконалення державної економічної політики, зміцнення стійкості публічних фінансів, підвищення здатності національної економіки протидіяти внутрішнім і зовнішнім шокам, а також завданням її повоєнного відновлення та європейської інтеграції.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана у межах науково-дослідної діяльності Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця та відповідає тематиці науково-дослідної роботи «Теоретико-методологічні засади функціонування підприємств в умовах глобалізації та невизначеності середовища» (довідка від 21.08.2025 № 47/2025). Проведене дослідження не обмежується теоретичним аналізом, а містить комплекс методичних і

прикладних розробок, спрямованих на підвищення результативності бюджетно-податкової політики та зміцнення фінансової стійкості держави.

Таким чином, зв'язок дисертації з науковими програмами, планами та темами є належним чином обґрунтованим і підтверджує, що дослідження виконано в руслі пріоритетних наукових досліджень закладу вищої освіти, а його результати мають вагоме значення для подальшого розвитку теорії та практики фіскального регулювання економіки.

3. Ступінь обґрунтованості й достовірність основних наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації.

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертаційній роботі, є достатньо обґрунтованими, логічно взаємопов'язаними та характеризуються належним рівнем достовірності. Їх обґрунтованість забезпечується комплексним використанням сучасних загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, які відповідають поставленій меті та завданням роботи, а також опрацюванням значного масиву вітчизняних і зарубіжних наукових праць, нормативно-правових актів, аналітичних матеріалів міжнародних організацій та офіційної статистичної інформації.

Дисертантом проведено ґрунтовний аналіз сучасних теоретичних підходів до антициклічного фіскального регулювання, узагальнено міжнародний досвід застосування бюджетно-податкових інструментів, досліджено особливості їх функціонування в умовах воєнної економіки, структурних трансформацій та євроінтеграційного розвитку України. Висновки роботи базуються на результатах системного аналізу макроекономічних процесів, оцінюванні впливу фіскальної політики на циклічний розвиток економіки та використанні сучасного методичного інструментарію оцінювання ефективності державного регулювання.

Мету дослідження сформульовано чітко й коректно, вона полягає у теоретичному обґрунтуванні положень, аналітичній оцінці та розробленні методичних засад підвищення ефективності антициклічного фіскального регулювання національної економіки в умовах структурних трансформацій та

євроінтеграційного розвитку. Об'єкт, предмет, мета і завдання дослідження взаємоузгоджені, а їх послідовне вирішення забезпечило досягнення поставленої мети дисертаційної роботи.

Структура дисертації є логічною та послідовною. Кожний розділ органічно пов'язаний із попереднім і наступним, що забезпечує цілісність дослідження та послідовний перехід від розгляду теоретико-методологічних засад антициклічного фіскального регулювання до аналітичної оцінки сучасного стану фіскальної політики та обґрунтування практичних рекомендацій щодо підвищення її ефективності. Це свідчить про достатній рівень наукової обґрунтованості отриманих результатів, достовірність сформульованих висновків і практичну цінність запропонованих рекомендацій.

4. Новизна результатів досліджень та повнота викладу в опублікованих працях.

Дисертаційна робота Воробей Світлани Іванівни вирізняється комплексним підходом до дослідження проблем антициклічного фіскального регулювання та містить низку нових наукових положень, які розвивають теорію і методологію державного регулювання економіки. Запропоновані автором результати є взаємопов'язаними, логічно обґрунтованими та формують цілісну концепцію вдосконалення фіскальної політики в умовах сучасних глобальних і внутрішніх викликів.

Одним із вагомих результатів дослідження є розвиток теоретичних положень щодо природи економічної циклічності. Автором систематизовано чинники циклічного розвитку на глобальному, регіональному та національному рівнях, уточнено механізми формування економічних коливань та розкрито їх взаємозв'язок із ключовими макроекономічними показниками. Це дозволило поглибити наукові уявлення про передумови формування антициклічної фіскальної політики (пп. 1.1, 2.1).

Практичну і наукову цінність має оновлення концепції антициклічного фіскального регулювання з урахуванням особливостей полікризового середовища, воєнних викликів та європейської інтеграції України. Автор не

лише уточнює сутність і функції антициклічної політики, а й пропонує напрями адаптації міжнародних підходів до оцінювання її результативності в сучасних умовах (п. 1.2).

Самостійне наукове значення має розвинений підхід до обґрунтування вибору інструментів антициклічного регулювання. На відміну від традиційних підходів, у роботі враховано вплив геополітичних змін, глобальної полікризи, інфляційних процесів і воєнних конфліктів на ефективність фіскальної політики, що істотно розширює можливості її практичного застосування (п. 1.3).

Відчутним внеском автора є удосконалення методичного забезпечення антициклічного фіскального регулювання шляхом інтеграції економічних і політичних чинників, оцінювання боргових ризиків та впровадження ризик-орієнтованих підходів до управління державними фінансами. Такий підхід забезпечує більш високий рівень адаптивності бюджетної політики до кризових явищ (п. 3.1).

Окремо слід відзначити удосконалення методичного підходу до оцінювання результативності антициклічного фіскального регулювання. Запропонований автором інструментарій базується на комплексному врахуванні економічних і політичних ризиків, використанні стрес-тестування бюджетних рішень та визначенні критеріїв ефективності фіскальної політики залежно від фаз економічного циклу, що підвищує обґрунтованість управлінських рішень (пп. 3.2–3.3).

Повнота апробації результатів дослідження не викликає зауважень. Основні положення дисертації висвітлено у наукових публікаціях автора, зміст яких повністю відповідає темі дослідження та відображає всі ключові результати, що виносяться на захист. Наукові результати також пройшли апробацію під час участі автора у науково-практичних конференціях, що підтверджує їх наукову обґрунтованість і практичну значущість.

5. Повнота викладення основних результатів в опублікованих наукових працях.

Основні результати дисертаційного дослідження достатньою мірою відображені в опублікованих наукових працях здобувачки, що свідчить про належний рівень апробації отриманих наукових результатів та їх відповідність темі дослідження. Представлені публікації охоплюють ключові положення дисертаційної роботи, зокрема питання розвитку теоретичних засад антициклічного фіскального регулювання, удосконалення методичного забезпечення фіскальної політики, оцінювання її результативності, а також напрями адаптації міжнародного досвіду до сучасних умов розвитку економіки України. Основні наукові результати дисертації опубліковано у 14 наукових працях, серед яких 9 статей у наукових фахових виданнях України та 5 тез доповідей, оприлюднених на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях. Загальний обсяг публікацій становить 4,0 друкованих аркуші. Результати дослідження пройшли апробацію під час міжнародних та всеукраїнських наукових заходів, на яких були представлені положення щодо оновленої концепції антициклічного фіскального регулювання, удосконалених методичних підходів до оцінювання ефективності фіскальної політики та обґрунтування ролі України у формуванні нових міжнародних інституцій фіскального регулювання в умовах глобальної полікризи. Це підтверджує достатній рівень наукової апробації дисертаційної роботи та достовірність отриманих результатів.

Зміст опублікованих праць узгоджується з предметом і завданнями дисертаційного дослідження, а наведені в них результати знайшли повне відображення у структурі дисертації, що дає підстави зробити висновок про достатню повноту висвітлення основних положень, які виносяться на захист.

6. Практичне значення результатів дисертації.

Практична цінність дисертаційної роботи визначається спрямованістю одержаних результатів на вирішення актуальних завдань удосконалення антициклічного фіскального регулювання в сучасних умовах функціонування національної економіки. Запропоновані авторкою теоретичні положення,

методичні підходи та практичні рекомендації можуть бути використані при розробленні заходів бюджетно-податкової політики, оцінюванні впливу макроекономічних ризиків на фінансову стійкість держави та суб'єктів господарювання, а також під час формування управлінських рішень щодо забезпечення економічної стабільності.

Практична значущість дослідження підтверджується впровадженням його результатів у діяльність ПАТ «Запоріжсталь» (довідка від 22.12.2025 № 2016/84). На підприємстві використано рекомендації щодо врахування впливу фіскальних і макроекономічних чинників на результати господарської діяльності, а також підходи до вибору інструментів адаптації до змін економічної кон'юнктури. Це сприяє підвищенню якості стратегічного планування та врахуванню циклічних коливань економіки під час розроблення середньострокових програм розвитку підприємства.

Практичне застосування результатів дисертації знайшло відображення й у діяльності ТОВ «Телко Україна» (довідка від 22.12.2025 № 1-12/25), де впроваджено методичні підходи до оцінювання результативності фіскальної політики в умовах ризику та невизначеності. Використання запропонованих елементів стрес-тестування фінансово-планових рішень дало можливість удосконалити сценарний аналіз, підвищити обґрунтованість оцінювання фіскальних ризиків і забезпечити більш виважене прийняття фінансових рішень в умовах нестабільного економічного середовища.

Практичні результати дослідження мають універсальний характер і можуть бути використані не лише у діяльності суб'єктів господарювання, а й органами державної влади та місцевого самоврядування при вдосконаленні механізмів антициклічного фіскального регулювання, а також закладами вищої освіти під час викладання дисциплін, пов'язаних із державними фінансами, бюджетною політикою та макроекономічним регулюванням.

7. Академічна доброчесність

Аналіз дисертаційної роботи Воробей Світлани Іванівни дає підстави констатувати дотримання авторкою принципів академічної доброчесності на всіх етапах виконання дослідження. У роботі не виявлено ознак академічного

плагіату, самоплагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів дослідження, а також інших порушень, визначених законодавством України у сфері забезпечення академічної доброчесності.

Текст дисертації містить належні посилання на використані джерела, коректне цитування наукових праць інших авторів та чітке відмежування власних наукових результатів від запозичених положень. Результати перевірки дисертації із застосуванням спеціалізованого програмного забезпечення підтверджують відсутність неправомірних текстових запозичень. Таким чином, дисертаційна робота відповідає вимогам академічної доброчесності, а отримані авторкою наукові результати є самостійними та оригінальними.

8. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Загалом дисертаційне дослідження виконано на високому науковому рівні, а сформульовані висновки є достатньо аргументованими та логічно випливають із проведеного дослідження. Водночас окремі положення роботи можуть бути предметом наукової дискусії.

1. Авторкою доведено необхідність переходу від традиційної дискреційної фіскальної політики до більш адаптивної моделі антициклічного регулювання, яка враховує вплив структурних та геополітичних шоків. Разом із тим дискусійним залишається питання співвідношення автоматичних стабілізаторів та дискреційних інструментів у запропонованій моделі. Зокрема, потребує додаткового обґрунтування, за яких умов пріоритет має надаватися автоматичним механізмам, а коли – активному втручанню держави.

2. Значну увагу в роботі приділено використанню міжнародного досвіду антициклічного фіскального регулювання. Водночас видається дискусійним питання ступеня універсальності зарубіжних моделей для української економіки, яка функціонує в умовах війни, високої залежності від міжнародної фінансової допомоги та суттєвих інституційних обмежень. У цьому контексті було б доцільно більш чітко визначити межі застосування окремих міжнародних практик.

3. Запропонований методичний підхід до оцінювання ефективності антициклічного фіскального регулювання ґрунтується на комплексному врахуванні економічних показників та ризиків. Разом із тим дискусійним є питання можливості практичного застосування запропонованого підходу органами державного управління в умовах обмеженості статистичної інформації та швидкої зміни макроекономічної ситуації. Було б цікаво почути авторське бачення механізму його практичного впровадження.

4. У дисертації обґрунтовується доцільність посилення ролі фіскальної політики у забезпеченні макроекономічної стабільності. Водночас відкритим для наукової дискусії залишається питання оптимального балансу між фіскальною та монетарною політикою в умовах сучасних кризових явищ. Більш детальне висвітлення механізмів координації цих напрямів державної економічної політики дозволило б ще повніше розкрити потенціал запропонованої концепції антициклічного регулювання.

Разом із тим наведені дискусійні положення мають переважно рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи. Вони не знижують наукової новизни одержаних результатів, їх теоретичної та практичної значущості, а також не ставлять під сумнів достовірність сформульованих висновків і рекомендацій. У цілому дисертація свідчить про високий рівень наукової підготовки здобувачки, її здатність самостійно вирішувати актуальні наукові завдання та робити обґрунтовані наукові висновки.

9. Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам.

Проведений аналіз дисертаційної роботи Воробей Світлани Іванівни на тему «Антициклічне фіскальне регулювання розвитку національної економіки» дає підстави констатувати, що вона є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним на високому теоретичному та методичному рівнях. У дисертації запропоновано нові науково обґрунтовані положення, які в сукупності спрямовані на вирішення важливого наукового завдання щодо розвитку теоретико-методичних засад антициклічного

фіскального регулювання та вдосконалення практичних підходів до його реалізації в умовах сучасних економічних викликів.

Дисертація характеризується логічною структурою, внутрішньою цілісністю та послідовністю викладу матеріалу. Поставлена мета досягнута, визначені завдання вирішено, а сформульовані висновки є належним чином обґрунтованими, відповідають змісту проведеного дослідження та підтверджуються отриманими результатами. Основні наукові положення містять елементи наукової новизни, мають теоретичне значення та практичну цінність, що підтверджується їх апробацією та впровадженням.

З огляду на актуальність теми дослідження, належний рівень наукової новизни, достовірність отриманих результатів, їх теоретичну і практичну значущість вважаю, що дисертаційна робота Воробей Світлани Іванівни на тему «Антициклічне фіскальне регулювання розвитку національної економіки» відповідає вимогам, установленим Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а її авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Рецензент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної торгівлі,
митної справи та фінансових технологій
Харківського національного економічного
університету імені Семена Кузнеця

Олексій НАЙДЕНКО

Підпис засвідчую:

Вчений секретар Харківського національного
економічного університету
імені Семена Кузнеця

Оксана ПИСАРЧУК